

Flyvestation Skagen

Drifts- og plejeplan 2000-2014

Miljø- og Energiministeriet • Skov- og Naturstyrelsen
og
Flyvestation Skagen 1999

Flyvestation Skagen

- Drifts- og Plejeplan 2000-2014

Udgivet af Miljø- og Energiministeriet,
Skov- og Naturstyrelsen
og Flyvertaktisk Kommando 2000

Tekst & Redaktion: Niels D. Lisborg og Erling Krabbe, SNS

Kort og bevoksningsliste: N. D. Lisborg, SNS

Forsideillustration: Nordisk Øjentrøst af Poul Juul, SNS

Tryk af plan og kortbilag: Skov- og Naturstyrelsen

Tryk af omslag: Grafisk Center, Hillerød

Indbinding: Luna Tryk, København

Oplag: 100 eksemplarer

ISBN: 87-7279-176-4

Hæftet kan fås hos

Flyvestation Skagen

Postboks 165

9990 Skagen

Tlf. 98442100

Flyvestation Skagen

Drifts- og plejeplan 2000-2014

Nærværende drifts- og plejeplan for Flyvestation Skagen, med tilhørende arealer, stadfæstes hermed som gældende for perioden 1. januar 2000 til 31. december 2014.

Flyvestation Skagen, den

O.J. Nielsen

Major, chef for Flyvestation Skagen

Skov- og Naturstyrelsen, den

Bendt Egede Andersen

Skovtaksator

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning.....	1
1 Generelt om drifts- og plejeplaner på militært område.....	1
1.1 Formål og baggrund.....	1
2 Beskrivelse af planprocessen.....	2
2.1 Forudsætninger.....	2
2.2 Planens indhold.....	2
2.3 Planændringer.....	2
3 Særligt om drifts- og plejeplanen for Flyvestation Skagen.....	4
3.1 Baggrund.....	4
3.2 Fredningsforslag for Skagens Gren.....	4
3.3 Aftalens virkning.....	4
STATUS.....	5
4 Beskrivelse af Flyvestation Skagen.....	5
4.1 Den militære historie.....	6
4.2 Landskab og geologi.....	7
4.3 Korttegning.....	8
4.4 Registrering af arealtyper.....	9
4.5 Plejetilstand.....	11
4.6 Flora.....	12
4.7 Fauna.....	14
4.8 Kulturhistorie.....	16
4.9 Sammenfatning af de natur- og kulturhistoriske værdier.....	16
5 Flyvestation Skagens nuværende anvendelse.....	17
5.1 Flyvestationens militære betydning.....	17
5.2 Faciliteter og brug.....	17
5.3 Gældende bestemmelser og restriktioner.....	18
6 Forsvarets nuværende drift og pleje af terrænet.....	19
7 Offentlighedens adgang.....	20
8 Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger.....	21
8.1 Generel lovpraksis for forsvarets arealer.....	21
8.2 Status i regionplanen.....	21
8.3 Status i kommuneplan og lokalplan nr. 143 – L.6.....	21
8.4 Overfredningsnævnets kendelse af 23. januar 1940.....	22
8.5 Status som EF habitatområde.....	22
8.6 Naturbeskyttelsesloven.....	23
FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER.....	24
9 Forsvarets fremtidige behov og ønsker.....	24
9.1 Nuværende og fremtidige brugere.....	24
9.2 Fremtidig brug af eksisterende faciliteter.....	24
10 Skov- og Naturstyrelsens forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier.....	26

10.1	<i>Konkrete forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier</i>	26
11	Kommentarer og ønsker fra eksterne bidragydere	28
11.1	<i>Nordjyllands Amt</i>	28
11.2	<i>Skagen Kommune</i>	28
11.3	<i>Friluftsrådet</i>	28
11.4	<i>Lepidopterologisk Forening</i>	28
11.4	<i>Danmarks Naturfredningsforening</i>	29
12	Afvejning af benyttelse og beskyttelse	30
12.1	<i>Flyvestation Skagens benyttelse og fremtidige ønsker</i>	30
12.2	<i>Skov- og Naturstyrelsens ønsker om pleje af naturværdier</i>	30
12.3	<i>Ønsker og kommentarer fra bidragydere</i>	30
PLAN		33
13	Plan	33
13.1	<i>Overordnede retningslinier for den fremtidige benyttelse</i>	33
13.2	<i>Plejeforanstaltninger</i>	33
13.3	<i>Retningslinier for øvelsesaktiviteter og terrænvedligehold</i>	34
13.4	<i>Retningslinier for brug af gødskning og sprøjtning</i>	34
13.5	<i>Offentlighedens adgang til øvelsespladsen</i>	34
13.6	<i>Nødvendige tilladelser til nye anlæg og tiltag</i>	35
13.7	<i>Planændringer</i>	35
ØKONOMI		37
14	Økonomiske konsekvensberegninger	37
14.1	<i>Økonomisk overslag til naturpleje og genopretning</i>	37
BILAG		39
15	Oversigt over bilag	
	<i>Bilag 1: Grundkort over Flyvestation Skagen (i kortlomme bagest)</i>	
	<i>Bilag 2: Drifts- og plejekort over Flyvestation Skagen (i kortlomme bagest)</i>	
	<i>Bilag 3: Bevoksningsliste for Flyvestation Skagen</i>	
	<i>Bilag 4: Retningslinier for Forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4</i>	

Indledning

1 Generelt om drifts- og plejeplaner på militært område

1.1 Formål og baggrund

Mange af forsvarets arealer indeholder store naturværdier i form af et rigt dyre- og planteliv samt store, sammenhængende landskaber. Dyr og planter trives godt netop her, fordi arealerne gennem mange år har fået lov at henligge i naturtilstand, men også fordi der udover periodisk aktivitet fra militære enheder ikke færdes så mange mennesker i områderne.

Som led i forsvarets miljøstrategi vedtog Forsvarskommandoen i september 1993 ved bestemmelse (FKOBST 610-6, SEP 1993) om miljø- og naturbeskyttelse, at der for hvert skyde- og øvelsesområde skal udarbejdes en drifts- og plejeplan.

Den 24. oktober 1995 indgik Forsvarskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen en samarbejdsaftale, der sikrer en planlægning af drift og pleje for en række af forsvarets terræner. I 1998 blev denne aftale udvidet til at omfatte samtlige terræner.

Formålet med en drifts- og plejeplan er at sikre, at der på forsvarets arealer opnås en tilfredsstillende balance mellem forsvarets behov for nødvendig uddannelse og træning af enheder under realistiske vilkår og hensynet til naturbeskyttelse og rekreative interesser.

Da planlægningen ønskes brugt som et redskab til beskyttelse og forbedring af naturværdier på forsvarets arealer er amt og kommune, Danmarks Naturfredningsforening samt Friluftsrådet medinddraget som såkaldte eksterne bidragsydere ved udarbejdelsen. Samtidig er det forventningen, at amt og kommune som de relevante myndigheder gennem inddragelse i afvejningen mellem benyttelse og beskyttelse vil administrere relevant lovgivning med udgangspunkt i planen.

Drifts- og plejeplanlægningen vil desuden tilvejebringe et ensartet grundlag for en flersidig forvaltning af forsvarets arealer. Samtidig vil planlægningen give medarbejdere i forsvaret en naturmæssig viden, herunder en forståelse for behovet og mulighederne for varetagelse af flersidige hensyn ved drift og pleje af arealerne.

2 Beskrivelse af planprocessen

2.1 Forudsætninger

I forbindelse med udarbejdelse af drifts- og plejeplanen er udgangspunktet, at terrænerne er udlagt som militære områder, og derfor fortsat skal kunne anvendes som sådan.

Drifts- og plejeplanen skal tydeliggøre terrænets naturmæssige og rekreative værdier og udstikke retningslinier for terrænets brug, beskyttelse og pleje, under hensyntagen til disse værdier, samtidig med at der opnås en tilfredsstillende løsning af forsvarets behov for militær brug af terrænet.

Planen skal således rumme en afvejning mellem henholdsvis forsvarets behov for militær brug af terrænet og samfundets interesse i en forsvarlig og langsigtet forvaltning af terrænets naturværdier.

Som følge af, at der er tale om et militært område vil rekreative interesser (offentlighedens adgang til forsvarets areal) kun blive tilgodeset i det omfang, det ikke generer den militære brug og i øvrigt er sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Herudover kan hensynet til naturmæssige værdier påvirke mulighederne for rekreativ benyttelse.

De i drifts- og plejeplanen opstillede retningslinier, skal være enkle for forsvaret at administrere i praksis.

2.2 Planens indhold

Planen skal

- Kortlægge og afgrænse naturtyper, bevoksninger, veje, forsvarets anlæg etc.
- Beskrive de naturmæssige værdier og identificere de mest bevaringsværdige af disse, samt påpege eventuelle behov/muligheder for forbedring af de naturmæssige værdier.
- Beskrive forsvarets nuværende benyttelse og drift af terrænet samt klarlægge forsvarets fremtidige behov for benyttelse af terrænet.
- Beskrive den rekreative benyttelse af terrænet.
- Foretage afvejningen imellem forsvarets behov for benyttelse, ønskerne om beskyttelse, forbedring af naturværdier samt forbedring af de rekreative muligheder.
- Anvise hvorledes denne afvejning kan realiseres i praksis, herunder fastlægge retningslinier for terrænets fremtidige benyttelse, pleje og forbedring.
- Beregne de økonomiske konsekvenser af planens bestemmelser for forsvaret.

2.3 Planændringer

Drifts- og plejeplanen gælder for 15 år.

For til stadighed at holde planen med så langt et tidsrum tidssvarende og fleksibel, kan der løbende foretages ændringer i drifts- og plejeplanen, forudsat at aftaleparterne er enige.

Såfremt forsvaret eller Skov- og Naturstyrelsen ønsker ændringer i drifts- og plejeplanen indsender den lokale myndighed begrundede forslag herom via Flyvertaktisk Kommando til Skov- og Naturstyrelsen eller omvendt. Hvis der ikke er væsentlige indsigelser, indsættes planændringen i den pågældende plan med gyldighed som en del af denne.

Planændringerne kan således opfattes som en løbende fortsættelse af planlægningsfasens dialog mellem parterne.

Som udgangspunkt kræver enhver afvigelse fra planens retningslinier, som de fremgår af planafsnittet, planændring. Der gælder dog en bagatelgrænse for kravet om planændringer. I tvivlstilfælde om bagatelgrænsen bør parterne drøfte dette spørgsmål indbyrdes.

Planændringer kan også være en nødvendighed som følge af afgørelser fra relevante myndigheder.

Udover planændring kan dispositioner, der ligger udenfor planens rammer kræve tilladelse fra relevante myndigheder.

3 Særligt om drifts- og plejeplanen for Flyvestation Skagen

3.1 Baggrund

Forsvarskommandoen og Skov- og Naturstyrelsen indgik i 1998 en principaftale om planlægning af drift og pleje for forsvarets skyde- og øvelsesområder.

En særskilt aftale om en drifts- og plejeplan for Flyvestation Skagen blev indgået mellem Flyvertaktisk Kommando og Skov- og Naturstyrelsen den 19. oktober 1998.

Flyvestation Skagen er af forsvaret klassificeret som et såkaldt kategori III-område.

Kategori III-områder er mindre, lokale militære områder, hvor der typisk kun gennemføres mindre uddannelses- og øvelsesvirksomhed.

Drifts- og plejeplanlægningen forestås af Flyvestation Skagen og niveau II-myndigheden, d.v.s. Flyvertaktisk Kommando, i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen.

I sommeren 1998 foretog Skov- og Naturstyrelsen den biologiske registrering af området, og i november 1998 blev en markgennemgang foretaget med henblik på udarbejdelsen af digitale kort over terrænet.

I forbindelse med udarbejdelsen af planen er Nordjyllands Amt, Skagen Kommune, Danmarks Naturfredningsforening, samt Friluftsrådet m.fl. blevet opfordret til at fremsende bidrag. Endelig har bidragsyderne haft lejlighed til at kommentere planforslaget inden færdiggørelsen.

3.2 Fredningsforslag for Skagens Gren

Skagen Kommune, Nordjyllands Amt, Danmarks Naturfredningsforening og Skov- og Naturstyrelsen søger i fællesskab at udarbejde et fredningsforslag for 659 ha af Skagens Gren og 1071 ha af søterritoriet omkring Grenen.

Nærværende drifts- og plejeplansaftale, der er indgået mellem forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen, sigter kun på Flyvestation Skagens egne arealer. Planen søges dog udarbejdet på en sådan måde at drifts- og plejeplanen ikke er i strid med et eventuelt kommende fredningsforslag, der antages også at omfatte Forsvarsministeriets arealer.

3.3 Aftalens virkning

Drifts- og plejeplanen er bindende for de to aftaleparter, i dette tilfælde Skov- og Naturstyrelsen og Flyvestation Skagen. Ved underskrift af planen forpligter aftaleparterne sig således til at efterleve og respektere de i planen fastsatte bestemmelser.

STATUS

4 Beskrivelse af Flyvestation Skagen

Flyvestation Skagen ligger på Danmarks nordspids Grenen i Nordjyllands Amt, Skagen Kommune. Arealerne, for hvilke denne plan omhandler, er ejet af Forsvarsministeriet - fordelt på tre lokaliteter. Selve kasernen i Skagen By indgår ikke i denne plan. I alt udgør terrænet 27,2 ha. Hertil kommer et mindre kommunikationanlæg ved Åkandevej på ca. 50x50 meter, der er lejet af Skagen Kommune.

Område vest for Butterbanke ved det tidligere Højen Fyr

Et klitområde ved stranden øst for Gl. Skagen, (afd. 2 kortbilag 1) på 3,5 ha. Området er overtaget fra Farvandsvæsenet. Her lå det gamle Højen Fyr, der blev revet ned i begyndelsen af 1980'erne, som følge af kraftig kysterosion. Fyrbygningen lå til sidst helt ude i strandkanten med fare for at skylle i havet.

I dag resterer fyrmesterboligen og en mindre fyrpasserbolig. Begge bygninger benyttes som helårslejeboliger for forsvarets personel. Desuden findes et redskabshus.

Kysten, som ligger umiddelbart uden for bebyggelsen, er meget eroderet og består af sten- og ralstrand. Der er ikke høfder ud for denne kyststrækning, kun vest for ved Gl. Skagen, hvilket muligvis er med til at øge erosionen på strækningen. Der er etableret kystsikring nord for boligerne.

Der er kraftig sandfygning fra stranden op mod husene, hvilket er ved at tilsande husene og deres omgivelser. Tidligere haver og køkkenhaver er dækkede af flyvesand.

Der foregår forsøg på klitdæmpning med granris vest for husene, men med beskedent resultat.

Den "Gamle modtagerbunker", ved Kattegatkysten syd for det grå fyr.

Et lille område på godt 2 ha (afd. 3, kortbilag 1) med en gammel tyskerbunker beliggende i klitterne ud for 43-km. stenen, syd for det grå fyr.

Neden for klitterne med bunkeranlægget ses mod vest en flad kystslette med veludviklet, lav klit- og overdrevsvegetation. Der foretages ingen naturpleje, kun evt. reparation af veje o.lign.

Radarstationen med omgivelser, indenfor hegnet

Selve operationsområdet med radaranlæg, operationsbunker og antennemast er beliggende ved Batterivej nord for Skagen by (afd. 1, kortbilag 1).

Hovedparten af radarstationens område indenfor hegnet (ca. 5 ha) er dækket af skov og krat i naturtilstand. En del af bevoksningen er desuden naturskov, d.v.s. selvsået skov af vilde danske træ- og buskarter. Området er en del af det gamle rimme-dobbe landskab. Derfor findes også flere fugtige strøg i skoven, gamle dobber, som er blevet til sumpskov.

Naturskoven består overvejende af løvtræarterne Gråpil, Femhannet pil, Bævreasp, Stilkeg, Dunbirk og Havtorn. I den nordlige del findes en plantet, tæt bevoksning af Bjergfyr, som aldrig har været tyndet.

Området nord for radarstationen, udenfor hegnet

Som det fremgår af kortbilaget ejer Forsvarsministeriet desuden et ca. 16,5 ha stort område strækkende sig fra radarstationen nordpå i en lang, smal stribe op til Nordstrandvej langs Batterivej. Området er ikke hegnet.

Hele dette område er et meget veludviklet "rimme-dobbeltlandskab" (se afsnit 4.2), med en rig og varieret flora og fauna. Området indgår i en helhed med hele Skagens Gren, som både landskabeligt, geologisk, zoologisk og botanisk har stor interesse. Især betyder forekomsten af sjældne planter og den helt enestående succession - den naturlige tidsmæssige udvikling, hvor naturtyperne gradvist ændres i takt med udrykning af nordkysten - at området har international betydning.

Dobberne fremstår nærmest med karakter af mose. Vandspejlet er næsten helt dækket af Tagrør.

Klithedelandskabet på rimmerne er efterhånden for en stor del dækket af krat af især Pil, Havtorn og Bævreasp. Indimellem ses åbne klithedepartier med vækst af Klokkelyng, Hede-lyng, Porse m.m.

Der findes ingen bygninger på denne del af arealet udover en bunker fra 2. verdenskrig, der stadig anvendes af flyvestationen til militært formål.

Det store fugletræk, der især om foråret berører Skagens Gren bevirker, at det militære område rummer mange rastende fugle, der for en stund slår sig ned på terrænet. Mange ornitologer fra ind- og udland besøger området, hvor der især fra bakkerne langs Batterivej observeres bl.a. rovfugletræk om foråret. Mod nord grænser terrænet ud til Nordstrand, der er et andet vigtigt observationssted, hvorfra der ses morgentrækkende fugle.

Bunkeranlægget ved Åkandevej.

Et lille bunkeranlæg på ca. 50x50 meter, beliggende i det såkaldte "reservat" på Åkandevej vest for det grå fyr. Der er ikke tegnet kort over arealet da det kun udgør ca. 2500 kvadratmeter. Forsvaret lejer arealet af Skagen Kommune.

Bunkeranlægget er dækket af en lav, veludviklet klithedevegetation, samt enkelte gyvelbuske. Der er placeret et ikke-strømførende trådhegn rundt langs foden af anlægget. På selve bunkeren er placeret to mindre master. Modtageranlægget er flyttet hertil fra bunkeren syd for det grå fyr.

Militære hundepatruljer kontrollerer dagligt anlægget for indbrud m.v.

Nuværende pleje består i tilsyn og vedligeholdelse af hegn, brud på klitten etc.

4.1 Den militære historie

Fra Grenen har det gennem tiderne været muligt at følge de skibe, der måtte rundt om Danmarks nordspids for at nå til de indre danske farvande og Østersøen. Af samme grund har Grenen altid været oplagt som en militær kontrol- og varslingspost, hvorfra evt. fremmede krigsskibe kunne overvåges.

Under 2. Verdenskrig var den tyske besættelsesmagt klar over Grenens vigtige betydning – og da tyskerne tillige anså Skagen for en mulig invasionshavn blev Grenen kraftigt befæstet. Der blev for første gang opstillet radaranlæg bl.a. Luftwaffe-radarstationen "Schakal", der lå ved

Nordstrand og Batteribakke. De mange bunkeranlæg, der stadig findes i området – og hvoraf nogle stadig anvendes militært - blev etableret i årene 1942-1945.

Grenen mistede ikke sin militære betydning i efterkrigsårene. Den 15. januar 1956 blev en enhed under flyvevåbnet etableret som "Flyverdetachment 601" med et operationsområde ved Batterivej. Personellet blev midlertidigt indkvarteret på Hotel Højengran, idet selve kasernen var under opførelse.

16. maj 1957 blev kasernen på Jens Winthersvej indviet og overdraget til Flyverdetachmentet, således at de endelige fysiske rammer var etableret.

1. september 1970 ændredes Flyverdetachmentet til Flyvestation Skagen med Eskadrille 601.

Det nuværende "Flyvestation Skagen" fungerer som en Kontrol- og Varslingsstation. Stationen deltager i suverænitethævdelse og luftforsvar af Danmark herunder overvågning af lufterummet. Enheden fungerer som en del af NATOs integrerede luftforsvarssystem.

I november 1982 blev Kontrol- og Varslingsskolen flyttet fra Flyvestation Kagerup og oprettet som uddannelsesdeling på Flyvestation Skagen ved Eskadrille 601 (ESK 601-U). Som følge heraf varetager flyvestationen i dag tilrettelæggelse og gennemførelse af Kontrol- og Varslingsgruppens centraliserede operative uddannelsesvirksomhed, samt dele af den tekniske uddannelsesvirksomhed.

4.2 Landskab og geologi

Flyvestation Skagens arealer er beliggende på den yderste del af *Skagens Gren* - Danmarks nordligste punkt. Grenen er den sidstdannede del af halvøen Skagens Odde, og består først og fremmest af hvide klitter, heder, våde lavninger og stenede sletter.

Ved seneste istids afslutning og isens tilbagetrækning blev hele Skagens Odde dækket af Yoldiahavet, med en vandstand på op til 60 meter over den nuværende.

I stenalderen fulgte kystlinien således den gamle kystskrænt mod nord (som stadig kan ses mellem Hirtshals og Frederikshavn), men på grund af havbundshævninger og sandaflejring opstod efterhånden det, der kan betegnes som en af verdens største oddedannelser – Skagens Odde.

Den kraftige, nordgående strøm langs vestkysten bevirker, at der fortsat aflejres sand på oddens nordspids, Skagens Gren. Grenen vokser således mod nord og nordøst med 6-8 meter om året.

Området nord for Skagen By er kun få hundrede år gammelt, og hører derfor til Danmarks yngste landskab.

Efterhånden som Grenen vokser i nord-nordøstlig retning aflejres serier af strandvolde. Disse forhøjes efterfølgende gennem vegetation og pålejring af flyvesand parallelt med kysten. Mellem disse volde af sand – rimmer – der er 1-3 meter høje, ligger fugtige lavninger – dobbes, der oprindeligt udgjorde lange smalle strandsøer (laguner) eller strømløb mellem strandvoldene. Lavningerne mellem havklitterne er blevet eroderet dybe af vinden, inden sandet bindes af grundvandet. I lavningerne er der småsøer, og i vinterhalvåret står vandet højt. Rimme- og dobbesystemet repræsenterer således gamle kystlinieformationer og "fortæller" derved Grenes tilblivelseshistorie.

På Flyvestation Skagens areal fra radarstationen og nordpå findes 5-6 havklitformationer i øst-vestgående retning med mellemliggende lavninger. En naturlig tilgroning sker efterhånden, så man kan opleve en naturlig succession med de ældste naturtyper mod syd og de yngste mod nord.

På grund af den dynamiske proces, der hele tiden er i gang, findes en mosaik af forskellige naturtyper: Rørskov, sø, hedekær, overdrev, hede, klitter samt krat. Flyvestationens areal fra radarstationen mod nord ud til kysten dækker således et tværsnit af dette meget karakteristiske klitlandskab.

Geologisk set kan Grenen karakteriseres som et unikt, uberørt landskab i naturlig udvikling og med en dynamik, som ikke kendes fra nogen andre steder i landet.

4.3 Korttegning

På grundlag af markgennemgang, luftfotos, tidligere kort m.v. er der udarbejdet digitaliserede kort, som omfatter henholdsvis et grundkort og et drifts- og plejekort. De to kort er indsat bagest i denne plan som bilag 1 og 2.

Grundkort (bilag 1)

Grundkortet viser status for arealanvendelsen på plantidspunktet (1999). I princippet medtages alt af betydning for drifts- og plejeplanlægningen. Kortet anvendes som grundlag for drifts- og plejekortet, samt for eventuelle andre temakort som kan udarbejdes i tilknytning til planen.

Til kortet hører en bevoksningsliste, der er en fortegnelse over terrænets arealtyper og anvendelser. Areal samt supplerende bemærkninger er angivet. Bevoksningslisten er indsat som bilag 3 i denne plan.

Grundkortet har en titel, d.v.s. terrænets navn. Under titlen er angivet det samlede areal i hektar. Desuden er målestoksforholdet angivet.

På kortet inddeles terrænet i "afdelinger", d.v.s. delområder i en passende størrelse. Afdelingsgrænserne følger så vidt muligt genkendelige og permanente terrænlínier som f.eks. veje og hegn.

Afdelingerne nummereres med fortløbende tal – i denne plan afd. 1, 2, 3.

De enkelte afdelinger opdeles i "litra", der svarer til behandlingsenheder inden for den enkelte afdeling, d.v.s. arealer, der er ensartede med hensyn til terræn, anvendelse, vækstforhold, evt. træarter og disses aldre. Eksempler på litra er den enkelte mose eller eng i et større klitlandskab eller den enkelte skovbevoksning i et skovområde. Litra angives med et bogstav. Alle afdelinger og litra vises ved henholdsvis et tal og et bogstav på grundkortet. Til alle litra er der endvidere knyttet en to- eller trebogstavkode (anvendelseskode), der angiver arealtype (f.eks. HED for hede, MOS for mose, BJF for bjergfy). De militære anlæg har også anvendelseskoder – f.eks. KLG for kaserne, lejr og garageområde.

Der beregnes areal for samtlige afdelinger og litra.

I bevoksningslisten er areal og arealtypen samt eventuelle supplerende bemærkninger angivet for samtlige afdelinger og litra.

Der kan ofte forekomme små arealer med en anvendelse, der adskiller sig fra den øvrige del af den pågældende litra, f.eks. et mindre krat på et overdrevsareal. Disse små arealer ønskes markeret på kortet, men ikke udskilt som selvstændige litra med anvendelseskode, da det ville

resultere i uoverskuelige kort og en meget omfattende bevoksningsliste. Disse mindre arealer indtegnes med prikket linie på kortene (ulitreret bevoksningsgrænse).

Kortet omfatter desuden en række andre signaturer, som er forklaret på kortsignaturen.

Drifts- og plejekort (bilag 2)

Drifts- og plejekortet fremstilles som illustration af de forskrifter vedrørende drift og pleje af terrænet, som er indeholdt i nærværende drifts- og plejeplan.

Kortet indeholder samme oplysninger og signaturer som grundkortet.

Med farve-skraveringer er fremhævet de steder, hvor der skal ske ændringer i anvendelsen eller gennemføres særlige plejeforanstaltninger.

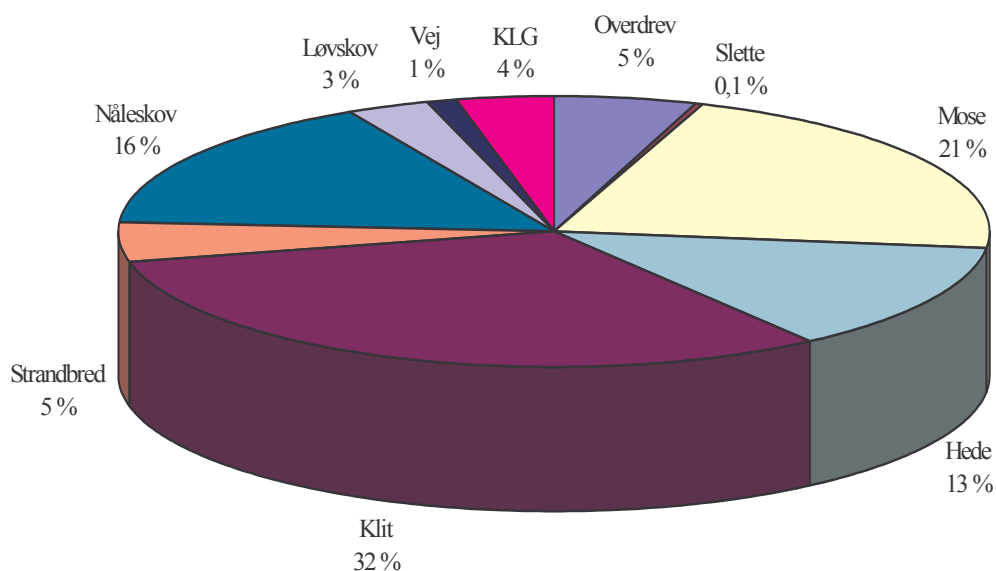
Endvidere vises de kommende militære anlæg på drifts- og plejekortet i det omfang, de kan stædfæstes, eksempelvis planlagte nye spor, brandbælter, anlæg, terrænpunkter og områdebenyttelser.

4.4 Registrering af arealtyper

Registrering af arealtyper er foretaget i maj og november 1998 i forbindelse med korttegningen.

Arealerne er opdelt i arealtyper, som det fremgår på grundkortet (bilag 1) og bevoksningslisten (bilag 3).

I figur 1 er vist arealets fordeling på en række arealtyper. Det fremgår, at naturtyperne "klit", "mose" og "nåleskov"(bjergfy) udgør langt den største andel.

Figur 1. Arealfordeling, Flyvestation Skagen.

I tabel 1 er vist en oversigt over arealtyperne på Flyvestation Skagen:

Tabel 1. Arealets fordeling på arealtyper.

Anvendelseskode På kort	Arealtyper	Areal i ha
Vegetationsklædte arealer:		
ORE *	Overdrev	1,40
SLE	Slette/kulturgræs	0,10
MOS *	Mose	5,80
HED *	Hede	3,60
KLI **	Klit	8,50
Træbevokset areal		
ALØ	Andet løv	0,40
ASP	Bævreasp	0,40
BJF	Bjergfyr	3,80
KRT	Sitka/Hvidgransktrat – afd. 2	0,60
Bevoksningsblottet areal		
STB	Strandbred	1,30
Befæstede veje		
VEJ	Bilfaste veje + P-anlæg	0,30
Militære anlæg:		
KLG	Kaserne, lejr, garageområde	1,00
Total:		27,20

*) Omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3, beskyttede naturtyper.

***) Er for størstedelens vedkommende omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 8 om klitfredning.

I det følgende er der redegjort for definition og afgrænsning af de enkelte arealtyper, som de er angivet på grundkortet.

Vegetationsklædte arealer

Overdrev (ORE) udgør 1,4 ha, svarende til godt 5 % af det samlede terræn.

På Flyvestation Skagen er overdrevsarealerne tørre sandjordsarealer med lysåben, naturlig græs- og urtevegetation, som ikke gødes, sprøjtes eller jordbearbejdes.

Slette (SLE) udgør kun 1000 kvadratmeter. Ved slette forstås et græsområde, der er påvirket af kulturgræsser. Typisk haver og kulturpåvirkede marker, der gødes eller slås - og hvor man ikke finder de typiske overdrevsarter. På Flyvestation Skagen drejer det sig om helikopterlandingspladsen samt hundebanen.

Hede (HED).

Den del af terrænet, der kan kaldes klithede udgør i alt 3,6 ha, svarende til ca. 13 % af det samlede areal. Floraen består her i hovedtræk af klithedevegetation dvs. dværgbuskene Hedelyng og Revling mellem græspletter og rensdyrlav. Der ses desuden en tiltagende træopvækst - især Bjergfyr, Pil og Bævresp.

Klit (KLI). Naturtypen "klit" er den største naturtype målt i ha. 8,5 ha - lidt under en tredjedel af det samlede areal - består af klitter. Naturtypen opdeles normalt i hvide, grå eller grønne klitter ud fra vegetationen, men her er "klit" en fællesbetegnelse.

Mose (MOS). Den del, der kan kaldes mose udgør også en relativt stor del – over 21 % af det samlede areal. De sammenlagt 5,8 ha mose er fordelt på 6 vandfyldte klitlavninger, nord for selve radarstationen. Lavningerne er mere eller mindre bevokset med Tagrør – og med pil i randzonen.

Træbevokset areal

De træbevoksede områder er opdelt efter træarter. I bevoksningslisten (bilag) fremgår også træernes gennemsnitlige højde, diameter og skønnede alder.

Det træbevoksede areal udgør i alt ca. 5,2 ha. Heraf er langt størstedelen Bjergfyr (BJF), der alene udgør 3,8 ha. Bjergfyr, Bævresp og forskellige pilearter er områdets mest almindelige arter. Her findes desuden birk og el, og i afd. 2 – et tæt krat bestående af Hvidgran og Sitka, der er tydeligt mærket af havets nærhed.

Bevoksningsblottet areal

Strandbredden (STB) på Flyvestation Skagens arealer er opmålt til i alt 1,3 ha. Af tidligere kort fremgår det at havet i høj grad har påvirket kysten. Af samme grund må arealet af strandbredden forventes at ændre sig med tiden.

Veje og spor

Både veje og spor fremgår af bilag-kortene, men der er kun arealberegnet for de befæstede, bilfaste veje (markeret med brun farve på kortbilag). Her udgør vejnettet sammenlagt ca. 0,3 ha. Inkluderet i dette tal er befæstede P-pladser og lignende.

Militære anlæg.

Kaserne, lejr og garageområde (KLG) omfatter bygninger samt tilknyttede anlæg, der ikke kan betegnes som P-pladser. Kaserne, lejr og garageområde udgør ca. 1 ha.

4.5 Plejetilstand

Afdeling 1, Terrænet ved radarstationen

Vegetationsudviklingen (successionen) på rimmerne nord for radarstationen betyder, at området på et tidspunkt vil lukke til i tæt krat af Bævresp, Gråpil, Femhannet pil, Dunbirk, Bjergfyr og Havtorn. Derfor skal det overvejes, hvorvidt man ønsker at lade den naturlige udvikling fortsætte, eller om man ønsker at foretage naturpleje i form af delvis rydning, for at bibeholde et åbent klithedelandskab. Hvis tilgroningen fortsætter må det bl.a. forventes, at mange af de rødlistede plantearter i området vil blive skygget bort.

Udover plantearter som den rødlistede Krum Star samt de sjældne arter Baltisk Ensian, Eng-Ensian, Klit-Hullæbe m.fl. optræder en række laver, mosser og svampe på Grenen i vegetationsstyper, der er potentielle for sjældne arter indenfor disse grupper.

I den sydlige del – især inden for hegnet dominerer den tætte bevoksning af Bjergfyr. Bevoksningen er oprindeligt plantet - formentlig for at skærme radarstationen samt hindre sandflugt.

Visse partier af bjergfyrren kunne med fordel tyndes eller endda ryddes helt – f.eks. omkring græssletten, der anvendes som helikopterlandingsplads (afd. 1 g). Desuden ses selvsåede løvtræer af primært Pil, Alm. Røn, Birk, Rød-el m.fl.

Inde i bevoksningen findes enkelte små fugtige lavninger, der af og til har blankt vandspejl. Den tætte Bjergfyr hindrer at der er soltilgang til disse lavninger.

Afdeling 2, arealet vest for Butterbanke

Det der er mest iøjnefaldende her, med hensyn til plejetilstand, er sandflugt og kysterosion. Udover klitdæmpningsforanstaltninger er der næppe noget der kan ændre havets påvirkninger. Omkring bygningerne er der plantet Rynket Rose, der nok er med til at holde på sandet, men som ud fra en botanisk vurdering er uheldig.

Rynket Rose, *Rosa rugosa* er endnu ikke særligt udbredt i klitterne, men den findes og kan hurtigt brede sig. Rosen kommer oprindeligt fra Kamtsjatka-området i Østsibirien og er indført til Danmark, hvor den er blevet meget udbredt i sommerhusområderne. Rosen har en særlig evne til at gro på næringsfattig, sandet jord, hvor den kan udkonkurrere den oprindelige flora ved at overskygge dem.

Afdeling 3, arealet ved Kattegat, syd for det grå fyr

Både på overdrevsarealet bag ved klitten og på selve klitten, hvor den gamle radiobunker ligger vurderes plejetilstanden at være god. Der er ikke umiddelbart behov for pleje.

4.6 Flora

Skagens Gren rummer en rig og varieret flora, med en række sjældne plantearter. Ikke mindst findes her en planteart, som har Grenen og Nordstrand som sit eneste voksested i verden, den *Nordiske Øjentrøst*. Af andre rødlistearter findes *Krum Star*, og af sjældne planter kan nævnes *Baltisk Ensian*, *Klit-Hullæbe*, *Klit-Kambunke*, *Spyd-Pil*, *Norsk Pileurt*, *Klit-Siv*, *Sand-Siv*, *Mose-Vintergrøn*, *Firehannet Hønsetarm*, *Klit-Limurt*, *Strand-Mandstro*, *Klit-Rose* og *Søpryd*. Af hede- og overdrevsindikatorer findes orkideen *Bakke-Gøgelilje*, *Alm. Månerude* og *Ene*, og af ekstremrigkærindikatorer kan nævnes orkideerne *Sump-Hullæbe*, *Leverurt*, *Kødfarvet Gøgeurt* og formen af *Purpurgøgeurt Vendsyssel-Gøgeurt*.

På selve flyvestationens arealer er der imidlertid kun registreret et mindre udpluk af disse sjældne og truede arter, men de er alle potentielle for området.

Floraen på Skagens Gren er beskrevet i Peter Winds "Oversigt over botaniske lokaliteter. 9. Nordjyllands Amt", udgivet af Skov- og Naturstyrelsen i 1992. Herudover har Skov- og Naturstyrelsen i forbindelse med udarbejdelsen af nærværende drifts- og plejeplan foretaget botanisk registrering af selve flyvestationens arealer i juni 1998. Nordjyllands Amt har i april 1999 foretaget en lignende registrering som led i sit bidrag til plejeplanen.

I den botaniske lokalitetsregistrering fra 1992 er der foretaget en evaluering af områdets botaniske værdi.

Nordstrand og Skagens Gren er klassificeret som ”botaniske lokaliteter af største betydning” (såkaldt ”kategori 1”). Nordstrand har denne klassifikation på grund af forekomsten af de truede naturtyper ekstremrigkær og lichénhede, og på grund af forekomsten af over 20 biotopstypiske arter.

Grenen er klassificeret som en ”kategori 1-lokalitet” på grund af forekomsten af rødlistearten Krum Star, af en endemisk art (Nordisk Øjentrøst), af en truet naturtype (ekstremrigkær) samt af over 20 biotopstypiske arter.

I det følgende gennemgås floraen på de 3 delarealer, der hører til Flyvestation Skagen.

Flora i afdeling 1: Radarstationen og det tilhørende klitterræn ud til Nordstrand

Nord for radarstationen findes som nævnt 5-6 tværgående klitrygge og 6 lavninger, de såkaldte rimmer og dobber. Både rimmer og dobber er under kraftig tilgroning i næsten ufremkommeligt krat af især *Havtorn*, men der er også krat af *Grå-Pil*, *Spyd-Pil*, *Vorte-Birk*, *Bjergfyr* og *Bævreasp*, samt spredt opvækst af *Alm. Røn* og *Alm. Ene*. På heden nærmest radarstationen ses tæt krat af hovedsageligt *Bjergfyr*. *Tagrør* dominerer i de fugtige lavninger.

På rimmen i den midterste del af terrænet er der tæt bævreaspektrat på 4-5 meters højde, med enkelte bjergfyrgrupper. Bundvegetationen i krattet består af *Brombær*, *Hindbær*, *Engelsød*, *Fløjlsgæs*, *Stikkelsbær*, *Burre-Snerre*, *Dueurt sp.*, *Mangeløv sp.* Udgåede *Havtorn* buske viser, at der er tale om en tilgroning af et mere lysåbent plantesamfund. Alle stammer og grene på de gamle *Havtorn* er besat med en rig lav- og mosbevoksning.

Der er åbne partier med klithede- og overdrevsvegetation på flere af rimmerne, både den yderste ud mod Nordstrand, samt i den sydlige del. Her registreredes plantearterne *Hedelyng*, *Krybende Pil*, *Vellugtende Gulaks*, *Gyvel*, *Sand-Hjælme*, *Marehalm*, *Bølget Bunke*, *Engelsød*, *Revling*, *Klit-Kambunke*, *Bjerg-Rørhvene*, *Sand-Star*, *Gederams*, *Hindbær*, *Rynket Rose*, *Mark-Frytle*, *Smalbladet Vikke*, *Fåresvingel*, *Alm. Kællingetand*, *Sandskæg*, *Femhannet Hønsetarm*, *Alm. Stedmoderblomst*, *Fløjlsgæs*, *Rødknæ*, *Blåklokke*, *Klit-Fladbælg*, *Høst-Borst*, *Alm. Ulvefod*, *Femhannet Ulvefod*, samt enkelte *Enebærbuske*. Desuden noteredes en række mosser, bl.a. *Rhytidiadelphus triquetrus*, *Dicranium scoparium*, *Polytrichum longistetum*, *Scleropodium purum*, *Hypnum cupressiforme*, *Pleurozium schreberi*, *Hylocomium splendens*, *Isoetecium myurum* og *Eurhynchium praelongum*. Endvidere flere ubestemte lavarter, især arter af *Rensdyrlav* (*Cladonia*).

På hedepartiet i den sydligste del op til trådhegnet, er der anlagt stier gennem terrænet. Stierne er hævet gennem terrænet ved at lægge havejord m.v. på. Derfor ses der nu *Skvalderkål*, *Stor Nælde* og *Burresnerre* på og langs stierne.

Dobberne var i maj 1998 vandfyldte, og floraen var domineret af fugtigbundsarter som *Tagrør*, *Pors*, *Lyse-Siv*, *Tormentil-Potentil*, *Vandnavle*, *Vandmynte*, *Dynd-Skræppe*, *Mosebølle*, *Mose-troldurt*, *Klokkelyng*, *Lav Ranunkel*, *Mjødurt*, *Kær-Tidsel*, *Vand-Karse*, *Eng-Rørhvene*, *Star sp.*, *Gøgeurt sp.*, *Angelik*, *Gul Iris* samt mosserne *Spids Spydmos* (*Calliargonella cuspidata*) og *Kær-Kløvtand* (*Dicranium bonjeani*). På kanterne af dobberne fandtes udbredte puder af *Brunfiltet Stjernemos*, *Bregnemos* og *Fedtmos*, samt en *Vintergrøn sp.*

På selve radarstationens område inden for trådhegnet er vegetationen hovedsageligt domineret af tæt krat af *Bjergfyr*, som oprindeligt har været plantet.

En del af bevoksningerne er nu ved gå ud, og indslag af spredte, selvsåede løvtræer som *Rødel*, *Gråpil*, *Bævreasp*, *Vortebirk* og *Alm. Røn* har etableret sig.

Især i den nordvestlige del er der opstået en lille selvsået naturskov af løvtræer i et fugtigt område.

I tidens løb har der indfundet sig mange løvtræer, så det efterhånden bærer præg af blandskov i naturtilstand, hvor der er mest løvindblanding i lavningerne. Hele arealet er næringsfattigt, og der ses Spagnummosser.

Bundfloraen i bevoksningen består i øvrigt af *Revling*, *Engelsød*, *Smalbladet Mangeløv*, *Alm. Gedeblad*, *Pors*, *Vandkarse*, *Krybende Potentil*, *Sumpsnerre*, *Rørgræs*, *Vedbend-Ærenpris*, *Klit-Vintergrøn* og *Hunde-Viol*.

Bjergfyrbevoksningen umiddelbart vest for helikopterpladsen er helt tæt og tør i bunden, uden flora. Der ses enkelte selvsåede birk og rødæl.

I den vestligste del af området indenfor trådhegnet, langs *Batterivej*, findes et åbent klitteræn med bunkeranlæg. Klithedevegetation består af følgende: *Blød Hejre*, *Engelskgræs*, *Vår-Brandbæger*, *Krybende pil*, *Bidende Stenurt*, *Hunderose*, *Kantet Perikon*, *Sandstar*, *Engelsød*, *Hjelme*, *Marehalm*, *Bjergfyr*, *Gyvel*, *Agerpadderok*, *Hyrdetaske*, *Alm. Hundegræs*, *Klit-Stedmoderblomst*, *Alm. Hønsetarm*, *Udspærret Dværgebunke*, *Lancetbladet Vejbred*, *Smalbladet Vikke*, *Rundbælg*, *Vild Kørvel*, *Håret Høgeurt*, *Hedelyng*, *Revling*, *Rensdyrlav sp.* *Rank Forglemmigej*, *Havtorn*, *Rynket Rose (enkelte planter)*, *Hundeviol*, *Rød Svingel*, *harekløver*, *Spagnummos*, *Tormentil-Potentil*, *Gul Kløver*, *Fløjlsgræs* og *Rødkløver*.

I det nordvestligste hjørne indenfor trådhegnet er der et lille krat af selvsået naturskov. Træerne er 5-7 meter høje, og består af *Femhannet Pil*, *Havtorn*, *Brombær*, *Alm. Røn*, *Vortebirk*, *Solbær*, *Gråpil* og *Alm. Gedeblad*. Mod øst afgrænses området af en vandfyldt grøft. I denne vokser *Dyndpadderok*, *Vand-Ranunkel* og *Sump-Forglemmigej*. I nordspidsen øst og nord for grøften er der et tæt bjergfyrkrat. Her ses bundvegetation af *Klokkelyng* på en fugtig strækning langs hegnet.

Flora i afdeling 2: Området vest for Butterbakke, ved det gamle Højen Fyr

Vegetationen i klitområdet her består hovedsageligt af *Hjelme*, *Krybende Pil*, *Hedelyng*, *Revling*, *Udspærret Dværgebunke*, *Sandrottehale* og *Engelskgræs*. Desuden ses spredt busk- og kratvegetation af *Stilk-eg*, *Bjergfyr*, *Hvidtjørn* og *Rynket Rose*.

Syd for fyrmesterboligen ses et lavt, sandblæst krat af *Hvidgran*, *Sitkagran* og *Bjergfyr*. Der ses bundvegetation af bl.a. *Bittersød Natskygge* og *Brombær*.

Hele området er stærkt præget af sandflugt.

Flora i afd. 3: Det gamle modtagerområde, syd for det Grå fyr

Floraen består af almindelig klithedevegetation. På det flade areal vest for klitterne er bl.a. *Engelskgræs* dominerende.

4.7 Fauna

Pattedyr

Personalet på flyvestationen har oplyst, at der ofte ses *Ræv*, *Hare* og *Mink* indenfor hegnet. Udenfor hegnet ses desuden *Rådyr*, samt *Grævling* ved ammunitionsbunkeren.

Fugle

Grenen er om foråret et meget vigtigt punkt på den europæiske trækrute. I træktiden benytter en del småfugle sig således af kratvegetationen som rasteplads. Om foråret inden turen går videre over Skagerak om efteråret modsat.

Der er opgivet 40 arter af ynglefugle i det såkaldte reservat, der strækker sig fra Grenens Museum til Batterivej i vest og hvori flyvestationens afdeling 1 indgår.

Af særlige interessante arter, der periodevis er fundet ynglende kan nævnes: *Karmindompap* (1 syngende nord for Radarstationen i juni 1998), *Græshoppesanger*, *Skægmejse*, *Lille Lapedykker* og *Vandrikse* (1 hørt i juni 1998).

Af mere almindelige ynglefuglearter, som blev registreret under Skov- og Naturstyrelsens gennemgang i afd. 1 kan nævnes *Tornsanger*, *Rørspurv*, *Gøg*, *Kærsanger*, *Munk*, *Ringdue*, *Rødhals*, *Fuglekonge*, *Gærdesmutte*, *Gærdesanger*, *Gråsisken*, *Topmejse*, *Stor Flagspætte*, *Løvsanger*, *Rørsanger*, *Solsort*, *Bogfinke* og *Lille Korsnæb*.

Af ynglefugle i afd. 3 sås 1 par *Agerhøns* og 2-3 par *Sanglærker*.

Krybdyr og Padder

Der blev ikke registreret krybdyr- eller paddearter under feltregistreringen.

I henhold til Kåre Fogs felthåndbog "Nordens padder og krybdyr" fra 1997 er følgende padde- og krybdyrarter registreret på Skagens Gren: *Lille Vandsalamander*, *Skrubtudse*, *Strandtudse*, *Butsnudet Frø*, *Spidssnudet Frø*, *Markfirben*, *Almindeligt Firben*, *Stålorm* og *Hugorm*.

Mest interessant er Strandtudse, som i 1997 er optaget på den såkaldte "Gulliste" over planter og dyrearter i Danmark, som en "opmærksomhedskrævende art".

Markfirben er anført i EF-Habitatdirektivets bilag 4, som er en liste over strengt beskyttede arter indenfor det europæiske fællesskab.

Insekter

Under besigtigelsen blev en del myretuer af *Rød Skovmyre* konstateret i Bjergfykrattet omkring Radarstationen, inden for hegnet.

Af dagsommerfuglearter sås *Okkergul Randøje* og *Grønåret Kålsommerfugl* under feltregistreringen. I forbindelse med Atlasprojektet Danmarks Dagsommerfugle, som blev gennemført i løbet af de første år af 1990'erne er der desuden registreret følgende store antal dagsommerfuglearter på Grenen: *Gråbåndet Bredpande*, *Spættet Bredpande*, *Stregbredpande*, *Skråstregbredpande*, *Kommabredpande*, *Stor Bredpande*, *Svalehale*, *Stor Kålsommerfugl*, *Lille Kålsommerfugl*, *Aurora*, *Mosehøssommerfugl*, *Citronssommerfugl*, *Sørgeskåbe*, *Dagpåfugleøje*, *Admiral*, *Tidselsommerfugl*, *Nældens Takvinge*, *Det Hvide C*, *Skovperlemorssommerfugl*, *Klitperlemorssommerfugl*, *Storpletet Perlemorssommerfugl*, *Brunlig Perlemorssommerfugl*, *Sandrandøje*, *Græsrandøje*, *Engrandøje*, *Blåhale*, *Det Hvide W*, *Grøn Busksommerfugl*, *Lille Ildfugl*, *Violetrandet Ildfugl*, *Dværgblåfugl*, *Skovblåfugl*, *Ensiablåfugl*, *Engblåfugl*, *Alm. Blåfugl*, *Isblåfugl*, *Argusblåfugl* og *Foranderlig Blåfugl*.

Af ovenstående er flere optaget som sårbare arter på den såkaldte "Rødliste". Det drejer sig om Gråbåndet Bredpande, Kommabredpande, Skovperlemorssommerfugl, Klitperlemorssommerfugl, Violetrandet Ildfugl, Engblåfugl, Ensiablåfugl og Argusblåfugl.

4.8 Kulturhistorie

På selve de militære terræner findes ikke nogle fortidsminder i traditionel forstand - gravhøje, stendiger og lignende - til gengæld rummer terrænerne levn fra 2. Verdenskrig i form af gamle betonbunkers. Den tyske besættelsesmagt anså Skagen som en mulig invasionshavn for de allierede. Det bevidner oddens mange beton- og jordanlæg om.

Batteriet på Batteribakken, øst for radarstationen, blev opført under Englandskrigene i begyndelsen af det nittende århundrede og er således et stykke krigshistorie, men Batteribakke er i dag ikke militært område og er derfor ikke omfattet af denne drift- og plejeplan.

4.9 Sammenfatning af de natur- og kulturhistoriske værdier

Den del af Skagen Gren, hvor de militære områder indgår er unik i den henseende, at der er tale om et meget ungt landskab, hvor der opstået en mosaik af naturlige plantesamfund, der løbende ændrer sig i takt med at vegetationen og afstanden til havet ændrer sig.

Kystens hastige bevægelse mod nord (6-8 m om året) sker med en dynamik, der ikke kendes fra andre steder i landet.

Områdets flora og fauna ændrer og tilpasser sig i takt med den naturlige udvikling. Floraen er særlig interessant, idet den omfatter en endemisk planteart, en rødlisteart samt en lang række sjældne plantearter. Den endemiske planteart er den Nordiske Øjentrøst, som her har sit eneste voksested i verden. Den vokser i de unge dobber yderst mod nordstranden, hvor pH-værdien stadig er høj. I samme terræn vokser også den rødlistede plante Krum Star.

Skagens Gren er om foråret et meget vigtigt punkt på den europæiske trækrute for fugle. I træktiden benytter en del småfugle sig således af kratvegetationen som rasteplads. Krattene udgør endvidere ynglested for en række fuglearter, bl.a. den sjældne Karmindompap, som her har sin eneste faste, egentlige ynglepopulation i Danmark.

Flyvestationens arealer huser ingen egentlige fortidsminder, men et antal bunkere fra 2. Verdenskrig.

5 Flyvestation Skagens nuværende anvendelse

5.1 Flyvestationens militære betydning

Skagen-enheden er en del af Kontrol- og Varslingsgruppen og deltager i suverænitetshævdelse og luftforsvar af Danmark med opgaver som overvågning af luftrummet - herunder kontrol af jagerfly. I forbindelse med dette er enheden en del af NATOs integrerede luftforsvarssystem.

Herudover varetager flyvestationen tilrettelæggelse og gennemførelse af Kontrol- og Varslingsgruppens centraliserede operative uddannelsesvirksomhed, samt dele af den tekniske uddannelsesvirksomhed.

5.2 Faciliteter og brug

Afdeling 1.

I området indenfor hegnet er beliggende flere bygninger og anlæg med forskellige faciliteter, der er nødvendige for at flyvestationen kan udføre de tildelte opgaver indenfor varsling og overvågning af luftrummet.

Området anvendes af enheden i døgnets 24 timer.

Af specifikke faciliteter kan nævnes en skydebane, der anvendes af flyvestationens personel, hjemmeværnet samt Skagen politi. Skydebanen er en pistolskydebane med plads til én skytte.

Et nyt radaranlæg er ved at blive opbygget, idet forsvaret er i færd med at udskifte det samlede radaranlæg med en mere avanceret 3-D radar. Den nye radar skal tjene til overvågning af både militær og civil flyvning. Desuden som støtte til redningsoperationer og miljøovervågning.

Da flyvestationen patruljeres med hunde er der udlagt en hundetræningsbane samt hundegårde sydvest for skydebanen.

Inde i bjergfyrbekvoksningerne ca. 80 meter nordøst for radomen (radarkuplen) er et sletteareal udlagt som helikopterplads.

I øvelsessammenhæng anvendes området inden for hegnet kun af enkelte militære enheder samt hjemmeværnet 7-14 dage om året.

Uden for hegnet er de militære faciliteter begrænset til et bunkeranlæg midt i terrænet med et tilhørende adgangsspor, der anvendes dagligt ved patruljering.

Området bruges til øvelse 1-2 gange om året af ca. 2 dages varighed. Der anvendes under øvelser kun lette våben og kanonslag.

Afdeling 2.

Her findes ingen særlige militære faciliteter. Den gamle fyrmesterbolig og fyrpasserbolig tjener som lejeboliger for forsvarets personel.

Afdeling 3.

Af militære installationer findes kun bunkeren i klitrækken. Anlægget er ikke længere i brug. Tidligere var radiomodtageranlægget placeret i bunkeren, det er nu flyttet til bunkeranlægget ved Åkandevej.

I bunkeren findes dog stadig et el-anlæg, men det søges også flyttet. Bunkeren patruljeres dagligt for eventuelle indbrud.

5.3 Gældende bestemmelser og restriktioner

Afdeling 1 (med undtagelse af den nordligste del og den yderste vestkant inden for det hegnede område, se kortbilag 2) samt afdeling 3 er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse af 23. januar 1940 (se kap. 8.4).

Ved forsvarets brug af områderne tages der hensyn til fredningerne.

Flyvestationen har udover fredningsbestemmelserne selv fastsat følgende gældende bestemmelser og restriktioner ved brug af terrænet:

- Ved tilrettelæggelse og gennemførelse af øvelser tages der i størst mulig udstrækning hensyn til såvel flora som fauna i terrænet.
- Nuværende vilkår for faunaen søges fastholdt
- Ved gennemførelse af øvelser skal det i videst muligt omfang sikres, at der ikke forurenes med løs ammunition, plastic, papir og lignende.
- Spanske ryttere (tunge jernkryds til afspærring) og pigtråd, der anvendes til øvelser, fjernes efter brug.

6 Forsvarets nuværende drift og pleje af terrænet

Terrænvedligeholdelsen af området forestås af Flyvestation Skagens etableringsforvaltning. På området ved radarstationen, inden for hegnets omfang, omfatter drift- og plejeopgaver typisk:

- Reparation og vedligeholdelse af veje og stier
- Vedligeholdelse af grøfter
- Reparation af hegn
- Vedligeholdelse af skydebaneanlæg
- Græsslåning og fældning af træer i forbindelse med forstlig pleje

Uden for hegnets omfang foregår der ikke pleje udover slåning/vedligeholdelse af spor (anført på kortbilag) samt evt. udbedring af markskader efter øvelser.

På de øvrige arealer, afdeling 2 og 3, foregår ingen pleje i terrænet.

7 Offentlighedens adgang

Det indhegnede område, der udgør selve radarstationen er lukket for offentligheden.

På de øvrige arealer (i afd. 1, 2 og 3) er der i praksis af Flyvestation Skagen givet fri offentlig adgang. Dog kan områderne være lukket for offentligheden i tilfælde af militære øvelser.

8 Lovmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger

8.1 Generel lovpraksis for forsvarets arealer

Der gælder de samme regler for benyttelse af forsvarets arealer som for alle andre arealer. Da terrænet er udlagt som militært område ligger deri en accept af forsvarets brug af arealet, og dermed af, at forsvaret skal have den fornødne frihed til at anvende terrænet til militære formål.

Afvejningen i nærværende drifts- og plejeplan mellem den militære benyttelse og naturbeskyttelseshensynene på terrænet forventes derfor at foregå i et samarbejde mellem de statslige myndigheder (forsvaret og Skov- og Naturstyrelsen) og de administrerende myndigheder ved amt og kommune, således at administrationen af relevant lovgivning sker ud fra en samlet vurdering.

I det følgende er gennemgået de lovgivningsmæssige brugsbegrænsninger eller bindinger, som har særlig relevans for Flyvestation Skagen. Udover de nævnte findes der et antal love eller bekendtgørelser som regulerer forhold i det åbne land, eks. planlovens generelle bestemmelser om lokalplanpligt og landzonetilladelse.

8.2 Status i regionplanen

I Nordjyllands Amts "Regionplan 1997" er kystzoneområdet, omfattende flyvestationen, betegnet *område A*. Inden for område A kan som hovedregel ikke etableres by-udvikling, ferie- og fritidsanlæg af regional betydning. Der kan ikke udlægges nye sommerhusområder, hoteller, campingpladser, fritidshavne m.v., jf. regionplanens kapitel 2.

Retningslinierne er ikke til hinder for, at eksisterende bygninger kan udnyttes i overensstemmelse med regionplanens øvrige retningslinier inden for rammerne af eksisterende bygninger. Hele området er desuden udpeget som "*regionalt naturområde*". Ifølge regionplanen er målet for naturområderne, at der kan ske en flersidig anvendelse, hvor der tages hensyn til natur- og kulturhistoriske interesser samt udfoldelsesmuligheder for friluftslivet. Interesserne skal så vidt muligt afbøjes mod hinanden ud fra princippet om flersidig anvendelse.

8.3 Status i kommuneplan og lokalplan nr. 143 – L.6

Selve den indhegnede del af radarstationen, er i kommuneplan "1997-2009", betegnet som byområde med betegnelsen "offentlige formål" som ramme for lokalplanlægning. Det øvrige areal lige nord for det hegnede har status af fredet område – henholdsvis landskabsfredning og klitfredning. Området ved Kattegatkysten syd for det grå fyr (afd. 3, kortbilag) har også status som fredet område – her kun landskabsfredning.

Det militære område vest for Butterbakke ved det tidligere Højen Fyr, afd. 2, betegnes i kommuneplanen som "naturområde"

I forbindelse med forsvarets ønske om nybyggeri på radarstationen er der udarbejdet en lokalplan for området (143-L.6). Af lokalplanen fremgår retningslinierne for byggeriet. Af størst visuel betydning skal to eksisterende radomer fjernes og i stedet opføres en ny, større radome.

Det nye tårn med radome skal udføres i nedtonet jordfarve. Selve radomen (kuplen) udføres i en lys blå/grå farve.

Vedrørende de ubebyggede arealer fremgår følgende: ”Ubebyggede arealer, bortset fra veje, stier og pladser inden for området skal efter retablering henligge som naturområde i lighed med det tilstødende fredede område.

Parkering inden for området må kun foregå på dertil indrettede p-pladser.

Skagen byråd kan fastsætte bestemmelser om skærmende beplantning i forbindelse med byggesagsbehandlingen.”

8.4 Overfredningsnævnets kendelse af 23. januar 1940

Grenen er omfattet af en landskabsfredning, der udgør ca. 262 ha. Fredningen strækker sig fra Batterivej i vest til Kattegat i øst. Fredningen omfatter således ikke afdeling 2.

Overfredningsnævnet havde i første omgang ikke set sig i stand til at gennemføre fredningen på grund af store erstatninger. I 1940 kunne Danmarks Naturfredningsforening imidlertid meddele, at foreningen gennem en landsomfattende indsamling, havde indsamlet midler nok til at fredningen kunne gennemføres. Overfredningsnævnet afsagde herefter den 23. januar 1940 den nugældende kendelse.

Mod nord grænser fredningen op mod de klitfredede arealer ud mod Skagerak. Fredningskendelsen fastslår, at området skal henligge i naturtilstand. Området må ikke bebygges, beplantes eller opdyrkes.

8.5 Status som EF habitatområde

Området er af Skov- og Naturstyrelsen udpeget som EF habitatområde nr. 1. Udpegningen er sket på baggrund af de naturtyper, der er beskrevet af EU-kommissionen, hvor fællesskabet har et særligt bevaringsansvar.

For Skagens Gren's vedkommende er udpegningsgrundlaget de stabile kalkfattige klitter med Revling, men også begyndende klitdannelse, klitter med fugtige lavninger, klitter med Havtorn, klitter med Krybende Pil samt skovbevoksede klitter i den atlantiske region, som danner baggrund for udpegningen.

Udpegningen betyder at naturforholdene ikke må forringes.

Habitatområder må kun anvendes i overensstemmelse med bestemmelserne i “Bekendtgørelse nr. 782 af 1. november 1998 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder (EF-Fuglebeskyttelsesområder, EF-Habitatområder og Ramsarområder)”.

Der er ikke en særlig lovgivning for disse områder. De er alene reguleret af de allerede gældende love, og kun forhold, som hidtil har været omfattet af den almindelige lovgivning, berøres. Udpegning af EF-habitatområder berører f.eks. ikke hidtidig arealanvendelse, eksisterende lovlig anvendelse eller udnyttelse af ejendomme, hidtidig landbrugsdrift, færdsel eller jagt. Derimod berører de f.eks. amters eller kommuners planlægning samt aktiviteter eller indgreb, som kræver tilladelse eller lignende efter den eksisterende lovgivning.

Amter og kommuner skal ved behandling af ansøgninger om tilladelser og dispensationer efter naturbeskyttelsesloven, planloven, råstofloven, miljøbeskyttelsesloven, vandløbsloven, vandforsyningsloven eller okkerloven sikre, at en tilladelse ikke forringer de naturtyper, som er baggrunden for udpegningen eller forringer levevilkårene for de plante- og dyrearter, som

områderne er udpeget for. Der må heller ikke gennemføres foranstaltninger, der medfører betydelig forstyrrelse af de nævnte arter. Alle nævnte loves øvrige interesser skal selvfølgelig fortsat varetages.

Indenfor EF-habitatområderne er der skærpede krav til, hvornår der skal foretages en særlig vurdering af virkningerne på miljøet (VVM). Dette har betydning i forbindelse med nyanlæg eller væsentlige ændringer af anlæg knyttet til det åbne land som f.eks. mejerier, slagterier eller skrot-oplagingspladser.

8.6 Naturbeskyttelsesloven

Beskyttede naturtyper

Naturbeskyttelseslovens generelle beskyttelsesbestemmelser omfatter bl.a. en række naturtyper (§§ 3-4), beskyttelseslinier for nogle markante landskabselementer (§ 8 om klitfredning, § 15 om strandbeskyttelse, samt offentlighedens adgang (§§ 22-27).

På Flyvestation Skagen er naturtyperne overdrev, mose og hede omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 om beskyttelse af særlige naturtyper. Dette fremgår bl.a. af Nordjyllands Amts registrering heraf. På § 3-arealer større end 2500 m² (samt mindre arealer i tilknytning til andre § 3-arealer, der tilsammen er større end 2500 m²) må der ikke foretages ændringer i tilstanden uden særlig tilladelse fra Nordjyllands Amt.

Skov- og Naturstyrelsen har udarbejdet nogle generelle retningslinier for administrationen af de generelle beskyttelsesbestemmelser i naturbeskyttelseslovens §§ 3-4, set i forhold til forsvarets anvendelse af øvelsespladser samt skyde- og øvelsesterræner. Retningslinierne vedlægges som bilag 4.

Klitfredning

I henhold til naturbeskyttelseslovens § 8 om klitfredning er den nordlige halvdel af afdeling 1 omfattet af lovgivningen. Klitfredningsbestemmelserne administreres af Nordjyllands Statskovdistrikt.

Offentlighedens adgang

Der er ofte forbud mod civil færdsel på militære områder. På Flyvestation Skagens terræner er adgang for publikum imidlertid kun lukket indenfor det hegnede areal, der omgiver radarstationen.

På områderne med fri offentlig adgang skal naturbeskyttelseslovens almindelige bestemmelser om offentlighedens adgang respekteres.

Afspærring af adgang til strandbredden kan i visse tilfælde ske i henhold til naturbeskyttelseslovens undtagelsesbestemmelse om offentlighedens adgang til naturen da adgangsretten ikke gælder for forsvarsanlæg (kap. 4, § 22 stk. 2).

Afgrænsningen af, hvad der er omfattet af et forsvarsanlæg, beror på anlæggets karakter. Omfattet heraf er bl.a. arealer, der sikkerhedsmæssigt berøres af anlægget.

P.t. vurderes Flyvestation Skagens strandarealer imidlertid ikke at være omfattet af betegnelsen "forsvarsanlæg".

FREMTIDIGE BEHOV OG ØNSKER

9 Forsvarets fremtidige behov og ønsker

Rydning af trævækst ved radarstationen, afdeling 1.

En del træer er gået ud. De ønskes fjernet. Hele området er blevet til skov, hvilket er for dominerende. Derfor ønskes det at der lysnes op ved udtyndning og rydning. Rydningerne ønskes foretaget som sammenhængende, åbne bæltter langs hegnet og i de centrale dele.

Langs hegnet hele vejen rundt ryddes og friholdes permanent en bræmme på 2 meter på indersiden og 2 meter på ydersiden. Rydningen ønskes af hensyn til patruljering af hegnet og nærsikring af området.

I den centrale del og i østenden øst for helikopterpladsen udvides det eksisterende sti-net til ca. 2 meter brede, åbne bæltter, alt efter behov på den enkelte strækning. Der anlægges endvidere et lille, nyt stiforløb i østenden.

Der er ønske om, at den tætte, mørke bjergfyrbbevoksning umiddelbart vest for helikopterpladsen skal tyndes kraftigt, således at der kan skabes lys og indfinde sig selvsåede buske og løvtræer, som kan danne underskov. Målet er at få et tæt buskads.

Træerne omkring helikopterpladsen er blevet for høje og er for tæt på pladsen. Af bl.a. sikkerhedshensyn skal der ryddes i en ekstra bræmme på 4 meter omkring pladsen, og græsarealet udvides. Træerne omkring pladsen må ikke blive mere end 3-4 meter høje.

Indretning omkring nybyggeri

I forbindelse med etablering af ny radar er der gennemført nyt byggeri, herunder opførelse af ny radome. Efter projektets afslutning vil to gamle radomer og et radartårn blive overflødige. Disse planlægges jf. lokalplan demonterede.

I forbindelse med byggeriet er der ryddet en del beplantning omkring bygningerne. Det er her et ønske, at der beplantes med træer og buske i det ryddede område nord for bygningen. Forsvarets Bygningstjeneste vil forestå beplantningen.

9.1 Nuværende og fremtidige brugere

Terrænet anvendes, udover af flyvestationens eget personel, af hjemmeværnet, Skagen politi samt af og til af gæstende militære enheder. Fremtidige brugere forventes at være uændret.

9.2 Fremtidig brug af eksisterende faciliteter

Efter de i dag kendte planer forventes, at der over en årrække sker en nedtrapning af Flyvestation Skagens samlede aktiviteter. Flere bygningsdele er i færd med at blive fjernet - herunder to antenne fundamenter og to iøjnefaldende radomer, der erstattes af én ny større radome. Imidlertid vil de fremtidige behov være uændret hvad angår brug af bygninger og faciliteter på selve radarstationen. Etablissement 702 E (afdeling 2) kan dog forventes søgt afhændet indenfor planperioden.

Flyvevåbnet forventer, at vil ske en reduktion af radarstationens bemanning, således at stationen primært bemandes af en teknikerstab, imens operatørene flyttes til Flyvestation Karup.

10 Skov- og Naturstyrelsens forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier

Det er Skov- og Naturstyrelsens ønske at fastholde og forbedre de militære områder tilknyttet Flyvestation Skagen som værdifulde overdrev og klithedeområder i naturtilstand, uden gødsning og sprøjtning.

Hensynet til disse naturværdier skal ske under respekt for områdets anvendelse til militære aktiviteter. Udgangspunktet for aktiviteterne bør dog være, at der ikke sker en forringelse af områdets naturværdier.

10.1 Konkrete forslag til beskyttelse og forbedring af naturværdier

Sløring af trådhegn langs radarstationens vestside ud til Batterivej

Det militære trådhegn ud mod Batterivej – en strækning på knap 300 meter bør suppleres med et levende hegn af Havtorn og eventuelt med Hyld som baggrund. Havtorn er en nøjsom, lokalt hjemmehørende busk, der kan danne et tæt, kratagtigt buskads langs trådhegnet og dermed forskønne vejstrækningen ud til Nordstrand, der besøges af mange mennesker.

Endvidere er det ønskeligt, at trådhegnet blev flyttet et par meter ind i terrænet. Derved er det lettere at sikre en bevoksningskant på hegnets yderside samtidig med at der er luft til hegnet.

Flyvestationens behov for militær nærsikring ud til Batterivej kan tilgodeses ved at friholde de nuværende observationsposter for beplantning samt sikre frie, åbne arealer på hegnets inderside.

Rydning af Bjergfyr ved Radarstationen

For at øge naturværdierne på det relativt lille areal under hegn, der udgør selve radarstationen, bør bjergfyr inden for planperioden fjernes gradvist (blå skravering på drifts- og plejekort, bilag 2). Eksisterende løvtræer og –buske (birk, el, røn, pil mfl.), der står imellem fyrrene bør efterlades, evt. fremmes således, at der stadig vil være en skærmende, lav, tæt bevoksning, der sikrer sløring og nedsætter vindeksponeringen.

Hvor der er et særligt behov for afskærmning f.eks. omkring nybyggeriet bør der foretages en smal slørende beplantning med de i området eksisterende løvtræer og –buske.

Rydningen af bjergfyr vil betyde, at der nogle steder efterlades et spredt og lysåbent skovbillede, hvor buske som Porse og Gråris vil indvandre.

Især omkring de små vådbundsarealer bør der ryddes helt for trævækst. Rydningen skal sikre soltilgang til vandspejlet.

Når afviklingen af den gamle bjergfyr sker gradvis i løbet af planperioden vil man sikre, at der sker en løbende tilvækst af selvsået løv.

Uden for hegnet bør al bjergfyr fjernes i én omgang (rød skravering på drifts- og plejekort). I det rød-skraverede felt bør al trævækst ryddes – herunder evt. løvtrævækst.

Efter rydningen vil klithede-vegetation, bølget bunke, hedelyng, revling mfl. indvandre og dække området.

Derved indgår radarstationen i større omfang som en del af det omkringliggende naturbillede.

De vestlige og sydvestlige dele af det indhegnede område ud til Batterivej holdes forsat åbent med lav klitbevoksning.

Rynket Rose

I afdeling 2 ses mindre partier med Rynket Rose (hyben rose). Rynket rose er en eksotisk art, der oprindeligt er indført til Danmark fra Kamtsjatka-området, Østsibirien. Rosen har en særlig evne til at udkonkurrere andre arter på sandede jorde. Der kendes eksempler på kystområder, hvor rosen har bredt sig så voldsomt, at de oprindelige arter er blevet overskygget.

På Flyvestationens arealer udgør rosen p.t. ikke noget stort problem, men det bør sikres at rosen ikke breder sig yderligere.

Reparation og vedligeholdelse af stier

Reparation af stier i afdeling 1 (uden for det hegnede område) bør ske uden brug af påfyldningsmateriale som muldjord og andre næringsrige jordtyper, der er fremmede for terrænet.

Tilført påfyldningsmateriale kan indeholde frø fra planter, der ikke er karakteristiske for klitheden (brændenælde, skvalderkål mfl.)

Er der behov for reparation i form af påfyldning kan det evt. ske med flis fra de bjergfyr, der er foreslået ryddet. Generelt bør det dog anbefales at stierne fremtræder som såkaldte ”trampestier” – naturstier, der fremkommer ved almindelig færdsel.

Øvrige plejetiltag

Øvrige plejetiltag på flyvestationens arealer – herunder spørgsmålene om evt. rydning af øvrig trævækst på arealet nord for radarstationen og frilægning af doppernes vandspejl - bør afvente den kommende fredning for Skagen Gren med efterfølgende plejeplan. Det er således Skov- og Naturstyrelsens ønske, at den kommende frednings plejebestemmelser også skal gælde for forsvarets arealer.

11 Kommentarer og ønsker fra eksterne bidragydere

11.1 Nordjyllands Amt

Det er amtets vurdering, at egentlige plejeindgreb ikke bør finde sted på grund af den unikke situation med et uberørt landskab i naturlig udvikling.

Dog kan fremmede arter som Bjergfyr og Rynket rose med fordel fjernes.

Amtet gør desuden opmærksom på, at af hensyn til fuglelivet bør området udvikle sig uden indgreb. Krattene er vigtige rastepladser for titusindvis af trækkende fugle.

11.2 Skagen Kommune

Skagen Kommune finder, at det er en god ide gradvist at udtynde bjergfyrrerne og efterlade eksisterende løvtræer. Derved vil forsvarets område virke sammenhængende med det øvrige landskab.

Kommunen understreger, at det er vigtigt at drifts- og plejeplanen respekterer landskabet og at planen indgår som en del af den kommende fredning.

11.3 Friluftsrådet

Friluftsrådet opfordrer til, at der generelt fra forsvarets side udvises imødekommenhed overfor ønsker om offentlig adgang til arealet.

Konkret har Friluftsrådet ønsker om, at der tillades ridning på stranden samt på den sti, der løber på tværs af arealet i afdeling 1.

Friluftsrådet håber, at man også fremover vil være imødekommende overfor organisationer, der har ønske om at benytte området. Evt. påvirkninger af naturen ved sådanne arrangementer kan løse og minimeres gennem dialog og konstruktivt samarbejde. Her tænkes f.eks. på frygt for hundeefterladenskaber, slid på klitten og forstyrrelse af vildtet.

Rådet ser gerne, at der udarbejdes en lille folder á la Skov- og Naturstyrelsens vandretursfoldere, der fortæller om naturen og landskabet samt om forsvarets forskellige typer af aktiviteter, skydefaciliteter og dets krav til terrænet.

Generelt bør Forsvaret overveje via internettet at offentliggøre, hvornår Forsvarets øvelses- og skydeterræner er åbne for publikum, således at andre end lokale beboere kan indhente informationer til hjælp ved turplanlægning.

Desuden bør de nye GIS-kort over militærets skyde- og øvelsesområder også lægges ud på internettet.

Endvidere ønsker Friluftsrådet at det overvejes, hvor der er offentlig adgang at opsætte skilte med piktogrammer svarende til dem, som anvendes i statskovene.

11.4 Lepidopterologisk Forening

Lepidopterologisk Forening kommentarer til planen er afledt af den offentlige høring. Foreningen understreger, at bjergfyr og især Rynket Rose er vigtig, at fjerne fra terrænet.

”Dagsommerfugle vil gerne have blomster (nektar) og deres æg og larver er meget afhængige af et varmt mikroklima på/ved jordoverfladen, så der må gerne være rydninger og små huller i vegetationen, hvor larvernes foderplanter vokser.”

Foreningen understreger vigtigheden af, at der ikke gødes og sprøjtes på terrænet og pointerer samtidig at ridning på den sti, der løber på tværs af arealet er uønsket, da hestene tilføjer gødning.

Lepidopterologisk Forening er tilfredse med mulighederne for registrering af dagsommerfugle, idet der er givet offentlig adgang til terrænet, men har ønsker til registrering af natsommerfugle, hvortil der kræves opsætning af lys, der tiltrækker natsommerfuglene.

11.4 Danmarks Naturfredningsforening

Danmarks Naturfredningsforenings kommentarer er ligeledes afledt af den offentlige høring. Foreningen støtter forslagene i kapitel 10 til forbedring af områdets naturværdier. Derudover ønsker Danmarks Naturfredningsforening at der sikres en rydning af skærmpflanzen Kæmpe Bjørneklo, såfremt den indfinder sig på terrænet. I dag findes planten, ifølge foreningen, blot få hundrede meter fra det militære område.

Med hensyn til den nye kuppel (radome), der netop er opført på radarstationen vil det ”være ønskeligt, hvis den nye kuppel var mindre blank, svarende til de to gamle, som nedrives.”

Danmarks Naturfredningsforening understreger at brug af sprøjtemidler ikke bør finde sted på terrænet.

12 Afvejning af benyttelse og beskyttelse

Skov- og Naturstyrelsen og forsvaret har i fællesskab foretaget en vurdering og afvejning af de indkomne ønsker til planen fra eksterne bidragydere samt en afvejning af styrelsens og forsvarets egne ønsker.

12.1 Flyvestation Skagens benyttelse og fremtidige ønsker

Flyvestation Skagens brug af terrænet vurderes ikke at volde problemer i relation til terrænets naturværdier.

Flyvestationens ønske om at rydde dele af bjergfyr-væksten indenfor det hegnede areal er overensstemmende med Skov- og Naturstyrelsens ønsker.

I forbindelse med nybyggeriet er det fremført som et ønske, at der genplantes omkring de ny-etablerede bygninger. Ønsket kan støttes af Skov- og Naturstyrelsen såfremt, der er tale om naturligt hjemmehørende træer og buske, der etableres som en smal slørende beplantning nær ved nybyggeriet. Der bør ikke anvendes nåletræsarter, ærtetræ og gyvel, således som det tidligere er fremført som forslag fra forsvaret.

12.2 Skov- og Naturstyrelsens ønsker om pleje af naturværdier

Flyvestation Skagen, Kontrol og Varslingsgruppen samt Flyvertaktisk Kommando i Karup har drøftet styrelsens ønske vedrørende sløring af trådhegnet langs Batterivej og finder, at hegnet såfremt det flyttes - af sikkerhedsmæssige årsager skal friholdes for trævækst, således at vagtpersonale og evt. elektronisk overvågning let kan overskue hegnets tilstand.

Såfremt hegnet sløres med en beplantning på hegnets yderside skal beplantningen være mindst 2 meter fra hegnet. Imidlertid er hegnet placeret så tæt ud til Batterivej, at dette ikke kan lade sig gøre medmindre hegnet flyttes mindst 2 meter bagud.

Forsvaret finder på nuværende tidspunkt, at flytningen vil være for kostbar og ønsker af den grund ikke hegnet flyttet.

Skov- og Naturstyrelsens øvrige forslag til pleje og forbedring af naturværdierne kan umiddelbart imødekommes af forsvaret.

12.3 Ønsker og kommentarer fra bidragydere

Amtet

Vedrørende Nordjyllands Amts ønsker om, at der ikke skal ryddes træopvækst, udover evt. Bjergfyr, og at området forsat skal henligge med en naturlig succession - henvises til den kommende fredningssag, der inden for få år forventes rejst for Grenen – herunder de militære områder. I fredningssagen forventes spørgsmålet afklaret mellem sagsrejerne, inkl. amtet.

Kommunen

Kommunens kommentarer til drifts- og plejeplanen er overensstemmende med Skov- og Naturstyrelsens ønsker og kan tilsluttes af forsvaret.

Friluftsrådet

Friluftsrådets har ønsker om adgang til ridning på strandbredden samt på den sti, der løber på tværs af afdeling 1.

I henhold til kommende fredningsforslag for Grenen må der rides på de yderste 50 meter af strandbredden ved Nordstrand. Adgang til ridning på stranden kræver dog lodsejertilladelse. Flyvestation Skagen meddeler at ridning på stranden ikke er i konflikt med den militære aktivitet og ridning derfor kan foregå efter retningslinierne i det kommende fredningsforslag. Med hensyn til ønsket om ridning på den angivet sti, skal der gøres opmærksom på, at den del af stien, der hører under forsvaret kun er ca. 200 m. Ridning her vil derfor ikke være hensigtsmæssig da der ikke herfra er videre adgang til et større ride-net.

Friluftsrådets generelle ønske om, at skydninger og øvelsesaktiviteter offentliggøres på internettet kan af praktiske og ressourcemæssige årsager ikke imødekommes af Flyvestation Skagen.

Rådets opfordring til, at der generelt vises imødekommenhed overfor offentlighedens adgang kan dog tilgodeses, idet der uden for det hegnede areal normalt være offentlig adgang efter naturbeskyttelseslovens bestemmelser.

Friluftsrådets ønske om at anvende piktogrammer svarende til statsskovenes på arealer med offentlig adgang kan ikke imødekommes af Skov- og Naturstyrelsen. Begrundelsen er, at det ikke er hensigtsmæssigt at publikum kan forveksle militærets arealer med Skov- og Naturstyrelsens. Desuden afviger offentlighedens rettigheder med hensyn til adgang på militærets område en del i forhold til statsskovene.

Lepidopterologisk Forening

Foreningens ønske vedrørende rydning af bjergfyrr og Rynket Rose er overensstemmende med Skov- og Naturstyrelsens ønsker. I forbindelse med disse rydninger (primært bjergfyrr) vil der skabes mindre åbne arealer og lysninger til fordel for sommerfuglene, jf. Lepidopterologisk Forenings ønske.

Hvad angår foreningens modstand mod ridning på den tværførende sti i afdeling 1 (nord for radarstationen) og deraf afledt gødskning i form af hestens efterladenskaber er det styrelsens opfattelse at denne gødningstilførelse er minimal og af mindre betydning. Ridning på stien i terrænet er dog p.t. ikke hensigtsmæssig da denne kun udgør ca. 200 m – og ikke giver adgang til et større ridenet.

Flyvestation Skagen vil gerne give Lepidopterologisk Forening adgang til at foretage registrering af natsommerfugle – herunder opsætning af mindre, ikke-stationære insektlys (lysfælder) i terrænet. Opsætningerne kræver dog en forudgående aftale med flyvestationen. Opsætning af lysfælder kræver desuden dispensation fra artsfredningsbekendtgørelsen. Dispensation søges ved Skov- og Naturstyrelsen.

Danmarks Naturfredningsforening

Flyvestation Skagen vil foretage en rydning af Kæmpe Bjørneklo, såfremt den indfinder sig på det militære områder, jf. Danmarks Naturfredningsforenings ønske.

Den nye kuppel, der er opført på flyvestationen forventes med tiden at falme og få samme udseende som de gamle kupler.

Flyvestationen anvender ikke sprøjtemidler ude i terrænet. Sprøjtemidler vil fremover kun blive anvendt ved radarstationen, såfremt det af sikkerhedsmæssige årsager er absolut påkrævet jf. forsvarets pesticid-afviklingsplan – og i såfald skal der først indhentes en dispensation. Forsvarskommandoen oplyser, at der normalt ikke vil blive givet dispensation, såfremt renholdelsen forsvarligt kan ske på andre måder f.eks. mekanisk.

Der arbejdes i øvrigt mod et generelt stop for brugen af bekæmpelsesmidler på forsvarets arealer i løbet af 2002.

Plan

13 Plan

Plankapitlet er udarbejdet ud fra afvejningerne i kapitel 12 og plejeforanstaltninger kan umiddelbart iværksættes af forsvaret såfremt de fornødne tilladelser i afsnit 13.6 er indhentet.

I den nærmeste fremtid vil der blive fremsat et fredningsforslag for Grenen med tilhørende plejeplan for hele området, hvorfor det anbefales at forsvaret koordinerer plejeindsatsen på forsvarets arealer med den kommende plejeplan for hele området. Sagsrejserne for det kommende fredningsforslag er bekendt med nærværende drifts- og plejeplan, idet planen har været til høring hos parterne. Dog er det flyvestationens ansvar at plejeforanstaltningerne i denne plan gennemføres indenfor planperioden.

13.1 Overordnede retningslinier for den fremtidige benyttelse

Retningslinierne for den fremtidige anvendelse af Flyvestation Skagen skal tilgodese følgende forhold:

- At terrænet er udlagt som militært område, og derfor fortsat skal kunne opfylde flyvestationens behov for brug af terrænet til løsning af de pålagte opgaver samt forsvarets behov for uddannelsesaktiviteter.
- At den militære benyttelse sker under hensyntagen til landskabelige og biologiske værdier, som i drifts- og plejeplanen søges fastholdt og udbygget.
- At den rekreative benyttelse sker i det omfang det er sikkerhedsmæssigt forsvarligt og ikke forstyrrer den militære brug samt er foreneligt med hensynet til de naturmæssige værdier.

13.2 Plejeforanstaltninger

Rydning af bjergfyr

Bjergfyrbevoksningerne skal, inden for det hegnede areal, *gradvist* fjernes indenfor planperioden. Eksisterende løvtræer kan efterlades, evt. fremmes således, at der stadig vil være en skærmende bevoksning, der sikrer sløring og nedsætter vindeksponering.

Al bjergfyropvækst uden for det hegnede areal i afdeling 1 fjernes, hvilket af rationelle årsager bør ske i få omgange. Det skal særligt uden for hegnet sikres, at grenaffald ikke efterlades på terrænet, hvorfor det anbefales at sammenhængende bjergfyrpartier flishugges og bortkøres.

Det anbefales, at bjergfyrren nedskæres manuelt med motorsav i vinterhalvåret og flishugges den efterfølgende sommer.

Bjergfyrren bør fældes således, at træerne ikke ligger på kryds og tværs af hensyn til flishuggeren. Bjergfyrstammer, der krummer meget skal overskæres for at kunne gå ind i flishuggerens madesystem

Flisen opsamles og bortkøres til salg.

Rydningerne foretages som angivet med skraveringerne på drifts- og plejekortet, bilag 2.

De ryddede arealer vil formodentlig blive invaderet af nåletræopvækst igen, hvis der ikke foretages en opfølgende pleje. Derfor vil der 4-5 år efter rydning sandsynligvis være behov for at foretage en nedskæring af selvsåede nåletræer. Det kan ske med skrub-le eller buskrydder eller simpelthen ved optrækning med håndkraft.

Rynket Rose

Det skal sikres, at rosen ikke breder sig yderligere på terrænet. Generelt er Rynket Rose (hyben-rose) ret vanskelig at bekæmpe når den først har etableret sig, men da roserne på terrænet kun er ganske lidt udbredt er der ikke de store behov for plejeindgreb. Hvor der findes Rynket Rose i terrænet anbefales det at opgrave disse.

Fremgangsmåden er ganske simpel. Med en spade eller gravegreb løsnes jorden omkring rødderne og roserne trækkes op. Ved brug af greb undgås at rødderne skæres over. Rødder, der efterlades i jorden vil skyde igen det næstkommende forår. Metoden er lettest ved unge roser, hvor rodudløbere ikke sidder så godt fast.

Er roserne gamle kan de være næsten umulige at oprive, da de har armtykke rødder. En alternativ behandling kan være, at slå roserne gentagne gange med buskrydder. Det holder roserne i ave og forhindrer dem i at sprede sig, men det kræver en årlig tilbagevendende plejeindsats, der dog på sigt vil svække roserne.

Beplantning ved nybyggeri

Skærmende, slørende beplantning langs nybyggeriet på radarstationen skal ske med lokalt hjemmehørende løvtræer og –buske, der er karakteristiske for egnen. Bemærk afsnit 13.6.

13.3 Retningslinier for øvelsesaktiviteter og terrænvedligehold

Retningslinierne for øvelsesaktiviteter på flyvestationens arealer sker i henhold til gældende bestemmelser og restriktioner beskrevet i kap. 5.2. For militært personel henvises i øvrigt til seneste udgave af blivende bestemmelser – BB/Flyvestation Skagen.

Reparation af stier i afdeling 1 (uden for det hegnede område) skal ske uden brug af påfyldningsmateriale som muldjord og andre næringsrige jordtyper, der er fremmede for terrænet. Det samme gør sig gældende ved udbedring af eventuelle markskader.

13.4 Retningslinier for brug af gødskning og sprøjtning

Brug af gødskning på terrænet er ikke tilladt.

Brug af kemiske bekæmpelsesmidler til træ- og plantevækst er ikke tilladt på de militære arealer uden for radarstationen. På selve radarstationen (den hegnede del) kræver brug af kemiske bekæmpelsesmidler langs trådhegnet fremover dispensation fra forsvarrets egne bestemmelser. Ifølge Forsvarskommandoen gives dispensation til brug af pesticider kun gives såfremt det sikkerhedsmæssigt er påkrævet og kun såfremt alternative renholdelsesmetoder ikke findes anvendelige.

13.5 Offentlighedens adgang til øvelsespladsen

Det indhegnede område, der udgør selve radarstationen er fortsat lukket for offentligheden.

På de øvrige arealer er der offentlig adgang. Dog kan områderne være lukket for offentligheden i tilfælde af militære øvelser. Ved publikums færdsel gælder naturbeskyttelseslovens almindelige bestemmelser og restriktioner.

13.6 Nødvendige tilladelser til nye anlæg og tiltag

Faste stillinger og anlæg i relation til myndighedsgodkendelse

Flytning af eksisterende, permanente anlæg, etablering af nye, permanente anlæg samt opstilling af faste terrænpunkter kan kræve tilladelser fra relevante myndigheder.

Afgørelsen, hvorvidt der foreligger lokalplanpligt i den konkrete situation, træffes af kommunalbestyrelsen, Skagen Kommune ud fra en samlet vurdering. Tilsvarende er det Nordjyllands Amt, der træffer afgørelse om hvorvidt der kræves zonetilladelse.

Da en stor del af afdeling 1 samt hele afdeling 3 er fredet (fredningen af 23. januar 1940) kræver nye anlæg tilladelse fra fredningsnævnet. Det vurderes således også at gælde forsvarrets ønske om at etablere en skærmende beplantning omkring nybyggeriet.

Nye kystnære anlæg kræver, afhængig af placeringen, tilladelse efter klitfredningsbestemmelserne, naturbeskyttelseslovens § 8. Tilladelse søges hos Skov- og Naturstyrelsen, lokalt ved Nordjyllands Statsskovdistrikt. Arealet i afdeling 1, nord for fredningsgrænsen (se kortbilag 2) er klitfredet.

Store dele af Flyvestation Skagens arealer er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 vedrørende særlige naturtyper. Ændringer af tilstanden på disse arealer vil derfor kræve tilladelse fra Nordjyllands Amt.

Det gælder således også for iværksættelse af pleje af klithede i form af rydning af trævækst.

13.7 Planændringer

Nye, faste stillinger/anlæg kræver planændring i relation til nærværende drifts- og plejeplan

Etablering eller flytning af permanente anlæg og opstilling af faste terrænpunkter, som ikke er beskrevet i nærværende plan under afsnit 5.1 om "Faciliteter og brug", kræver planændring.

Anlæg m.v., som etableres midlertidigt, men som *ikke* er fjernet inden 1 måned fra etablering, regnes som permanente.

Midlertidige anlæg

Ved midlertidige anlæg og terrænpunkter forstås anlæg og terrænpunkter, der er fjernet inden 1 måned fra etablering/opstilling. Sådanne kan frit etableres indenfor terrænet, forudsat at etableringen ikke indebærer en benyttelse af arealet eller de omgivende arealer, der er i strid med de overordnede retningslinier for det pågældende område.

Efter fjernelse af anlægget eller terrænpunktet skal arealet reetableres.

På dette sted i planen indsættes vedtagne tilføjelser til og ændringer af planen.

ØKONOMI

14 Økonomiske konsekvensberegninger

De økonomiske overslag omfatter de aktiviteter, der rækker udover den daglige vedligeholdelse af terrænet. Vurderingerne til de økonomiske overslag er sket ud fra den betragtning at en entreprenør udfører den del af opgaven, der ligger uden for radarstationen (1999-prisniveau ekskl. moms).

14.1 Økonomisk overslag til naturpleje og genopretning

- **Rynket Rose.** Da rosen endnu ikke er voldsomt udbredt skønnes det, at der p.t. højst skal anvendes 1 dag p.a. til opgravning af unge, mindre roser på terrænet og slåning af ældre, tætte roser.
Efterhånden som roserne fjernes fra terrænet falder omkostningerne til bekæmpelse.
- **Rydning af Bjergfyr.** I alt skal godt 3,5 ha ryddes for trævækst, heraf kun 1,4 ha uden for hegnet i afdeling 1, der umiddelbart kan ryddes. Trævæksten er varierende i alder og tæthed.
Det tages udgangspunkt i at bjergfyrrene ryddes i form af manuel nedskæring med motorsav. Efterfølgende fjernes materialet fra klithedefladen ved flishugning. Flisen opsamles og køres bort til salg.

I terrænet står enkelte spredte bjergfyr som det ikke er rationelt at flishugge. Disse nedskæres med motorsav og efterlades. Større træer bør dog fjernes.

Indenfor hegnet skal bjergfyrren fjernes gradvist indenfor planperioden. Her kan fyrren nedskæres som brænde og toppene efterlades evt. i ranker. Bjergfyr er godt brænde og kan søges fjernet ved at selvskovere (evt. stationens personel) tilbydes at få gratis/billig brænde imod at foretage arbejdet.

Manuel skovning af bjergfyr med motorsav vurderes her til ca. 4500 kr/ha i gennemsnit

Flishugger med bortkører beløber sig til ca. 7500 kr/ha (1600 kr/t)

Samlede omkostninger for drifts- og plejeplanens udførelse (ekskl. salg af flis) forventes at være omkring 20.000 kr – forudsat at tynding/rydning af bjergfyr inden for hegnet gennemføres i form af selvskovere, der ikke bidrager til omkostningerne.

Såfremt, der bliver behov for opfølgende pleje i form af rydning af selvsået bjergfyr-opvækst, vurderes det at beløbe sig til max. 2 dages arbejde.

Da der er tale om et relativt lille areal, der skal flishugges (rød-skraveret areal, kortbilag 2) bør Flyvestation Skagen overveje at afvente plejeindsatsen – på dette punkt – til der foreligger

en plejeplan for de omkringliggende arealer som en følge af en kommende fredning af Ska-gens Gren.

En koordineret indsats, hvori flishugning af bjergfyr på flyvestationens arealer indgår vil være mere rationelt og formodentlig billigere for forsvaret.

Vejledning kan evt. hentes ved Nordjyllands Statskovdistrikt.

Rydning af det blåskraverede areal på kortbilag 2 bør iværksættes snarest jf. kap. 13.2 – 1. afsnit.

BILAG

15 Oversigt over bilag

Bilag 1: Grundkort over Flyvestation Skagen (i kortlomme bagest)

Bilag 2: Drifts- og plejekort over Flyvestation Skagen (i kortlomme bagest)

Bilag 3: Bevoksningsliste for Flyvestation Skagen

**Bilag 4: Retningslinier for Forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsester-
ræner i relation til Naturbeskyttelseslovens §§ 3-4**

Anvendelse/bevoksningsliste for Flyvestation Skagen

Forkortelser:

ASP	=	Bævreasp som hovedtræart
ALØ	=	Andet løv, her fx. el, pil, birk m.m
BJF	=	Bjergfyr som hovedtræart
HED	=	Hede
KLK	=	Kaserne, lejr og garageområde
KLI	=	Klit
KRT	=	Krat
MOS	=	Mose
ORE	=	Overdrev
SLE	=	Slette/græsareal
STB	=	Strandbred

Bilag 4

Retningslinier for forsvarets anvendelse af skyde- og øvelsesterræner i relation til naturbeskyttelseslovens §§ 3-4.

Store dele af forsvarets skyde- og øvelsesterræner er tidligere landbrugsarealer. Ved overgangen til militære øvelsesområder ekstensiveres landbrugsdriften enten kraftigt eller ophører helt, hvilket ofte muliggør forskellige beskyttede naturtypers opståen. Imidlertid hindrer dette ikke fortsat gennemførelse af de militære aktiviteter, som er områdernes hovedformål.

Som efter de hidtil gældende regler er naturbeskyttelseslovens §§ 3-4 nemlig ikke til hinder for en fortsættelse af de beskyttede arealers hidtidige benyttelse. Dette gælder også forsvarets hidtidige benyttelse af arealer og anlæg m.v.

Såfremt forsvaret ejer, erhverver eller lejer arealer, som ikke hidtil har været anvendt til øvelsesformål, vil en overgang til øvelsesformål, der medfører ændringer i tilstanden derimod kræve tilladelse.

En væsentlig intensivering af en hidtil militær benyttelse vil ligeledes kræve tilladelse fra den pågældende amtskommune, jfr. lovens §§ 3-4 og § 65, stk. 3.

Militære aktiviteter.

I tilfælde hvor et større areal anvendes til øvelsesformål (f.eks. Oksbøl skydeterræn) vil forskellige dele af området kunne have forskellig benyttelsesintensitet. Vurderingen af om en aktivitet kræver tilladelse efter lovens §§ 3-4 bør derfor ske på grundlag af intensiteten af det pågældende "delområdes" hidtidige anvendelse. Indenfor hvert "delområde" vil den hidtidige anvendelsesgrad kunne fortsætte.

F.eks. vil "delområder", hvor kørsel og lejlighedsvis bortslidning af vegetationen samt dozing, gravning og indgreb i vandløb har fundet sted, fortsat kunne benyttes på denne måde. Dette omfatter også flytning af de enkelte aktiviteter indenfor delområdet, f.eks. flytning af spor efter bæltekøretøjer. Variationer i aktiviteten, f.eks. ændringer af koncentrationen af bæltespor indenfor de mest benyttede arealer, må anses som i overensstemmelse med hidtidig benyttelse, i hvert fald inden for ret vide rammer.

Derimod vil et sammenhængende areal, der f.eks. ikke hidtil har været anvendt til kørsel med bæltekøretøjer eller lejlighedsvis indgreb i vandløb, ikke uden tilladelse kunne anvendes på denne måde.

Opførelse af permanente anlæg kræver som udgangspunkt tilladelse, f.eks. bygninger, skydevolde og skydebaner. Mindre enkeltstående indretninger (f.eks. "kulisser") af træ eller tilsvarende materiale, som let kan fjernes, kan dog etableres uden tilladelse.

Foranstaltninger som bevirker, at et areal varigt glider ud af den pågældende naturtypedefinition kræver tilladelse. Dette gælder f.eks. tilplantning af heder eller dræning af vådområder.

Ikke militære aktiviteter.

For ikke militære aktiviteter på øvelsesområder gælder de samme regler som for civile aktiviteter uden for øvelsesterrænet. Dette indebærer bl.a. at anlæg af vildtagre på beskyttede naturtyper inden for øvelsesterrænet kræver tilladelse efter naturbeskyttelsesloven.

Tvilstilfælde.

I tilfælde hvor forsvaret er i tvivl, om der kræves tilladelse til en aktivitet eller et anlæg, vil forespørgselsordningen i naturtypebekendtgørelsens § 8 kunne anvendes. Det vil sige, at forsvaret kan rette henvendelse til amtet, som inden 4 uger skal besvare forespørgslen. Der henvises i denne forbindelse til s. 24 f i vejledningen om naturbeskyttelsesloven.

Forvaltningsplaner.

I en række tilfælde vil det være hensigtsmæssigt, at der udarbejdes en forvaltningsplan for det pågældende militære øvelsesområde, f.eks. i form af en driftsplan. Herved vil man ofte kunne skabe de bedste rammer for den militære anvendelse samtidig med, at der tages hensyn til plante- og dyrelivet. Samtidig vil en forvaltningsplan være et egnet grundlag for en stillingtagen til eventuelle ønsker om dispensation fra bl.a. naturbeskyttelseslovens §§ 3-4.